

Az Óbudai Szesszgyár Kinizsi Sportköre B
kutató csoportjának 1967. évi jel

I. 30 napos expedíció a Szemlőhegyi barlangba.
Több éve foglalkoztatott egy hosszabb időtartamu barlangi expedíció gondolata bennünket. Hosszas és nehéz szervezés után sikerült anyagi és nem utolsó sorban erkölcsi támogatást biztosítani. Sajnos egyes szervezési és más egyéb okok miatt az MKBT. nem vehette ki részét teljes mértékben az expedíciós munkálatokból. Szigorú és alapos orvosi vizsgálatok után válogatták ki a résztvevőket, és mindvégig orvosilag és egészségügyileg végigkísérte az Országos Élelmezés és Táplálkozástudományi Intézet, valamint az Országos Testnevelés és Sportegészségügyi Intézet. A két intézettől dr. Tarján Róbert és dr. Nemessuri Mihály professzor uraknak tartozunk önzetlen segítségükért hálás köszönettel. Az expedíció egészségügyi eredményéről már szakíléseken is beszámoltak és Bokodi Béla tollából népszerű ismertetés is megjelent. Annak idején a televízió riportsorozatban számolt be az eseményekről.

1967. febr. 15. - 1967. márc. 16. - ig tartott az expedíció az alábbi résztvevőkkel:

Berkesi Lajos exp. vezetője

Bokodi Béla TV riportere

Eggenhoffer Péter

Fülöp Imre

8 Hamar Mária

Mátyus Károly

Fais György

Végh Margit

A felszíni biztosítást végezték:

Palánkai János vez.

Révész Lajos

5 Lengyel Györgyi

Bálint László

Ladányi Mihály

II. Kutatások a Pálvölgyi kőfejtőben

A Harcsaszáj-Bagyura barlangrendszer további feltárásán és összefüggések keresésén dolgoztunk e területen első sorban. Elvégeztük a barlangok felmérését is. A kutatásokban taggáink elég aktívan résztvettek. Több alkalommal segítettek a bontási munkáknál az óbudai Gábor Áron ált. iskola barlangkutatói is. A feltárómunkálatok vezetője Palánkai János, a felmérőmunkákat Vukov Péter vezeti. / A mellékletben a barlangrendszer leírását és részletes ismertetését közöljük Vukov Pétertől. /

III. Karszvizzszivárgási megfigyeléseket végzünk a Pálvölgyi és a Harcsaszáju barlangokban a VITUKI megbízásából. A cseppegésmérő műszereket a Jósvalói Vass Imre kutatóállomáson Maucha által konstruáltakhoz hasonló rendszerrel saját erőből oldottuk meg. Az észlelésekről a jegyzőkönyvet Palánkai János vezeti, már több évre visszamenő adathalmazunk van jelenleg feldolgozás alatt. Elkészülte után az eredményeket közzétesszük.

IV. "A fotogrammetriai eljárások alkalmazási lehetőségei barlangok felmérésénél" Sváby Gyula és Vukov Péter egy tudományos diákköri dolgozatot készített klubunk támogatásával.

V. Külföldi kapcsolataink közül a csehszlovákiai Rozsnyó és Kassa városok barlangkutatóival állunk táborcsere és a párizsi Spéléoclubbal kiadványcsere viszonyban. Mátyus Károly klubtársunk több csehszlovákiai barlangfeltáró expedíción is résztvett, amelyről vetítettképes beszámolót is tartott.

VI. Klubtársaink aktívan kiveszik részüket az MKBT és a Vörös Kereszt által közösen szervezett barlangi mentőszolgálat munkálataiból.

VII. A minősítésért küzdő természetbarátok felkérésére több alkalommal vezettünk turákat mind az Aggteleki karsztra, mind a Buda környéki barlangokba. Mi magunk is évente többször is megfordultunk a környező hegyek minden számottevő barlangjában.

A HARCSASZÁJU ÉS BAGYURA BARLANGRENDSZER

1. A barlangrendszer felmérése

Évek óta foglalkozik barlangkutató csoportunk a Pálvölgyi kőfejtő barlangjainak kutatásával, és ugyan ilyen régi a gondolat, hogy felmérésüket is el kellene végezni. 1967. júliusában kezdődött meg a felmérési munka, amely csak az év végére készült el.

A térképezésre a VITUKI adta a megbízást, de csak a főágra vonatkozólag, ugyanis a barlangban karsztvizszivárgási észlelőhelyet akartak berendezni. A mérési eredmények csak a szivárgási hely és a fedőkőzet vastagságának ismeretében dolgozhatók fel.

Alaptérképként rendelkezésemre állt a Pálvölgyi kőfejtőről készült M=1:200 méretarányú topográfiai térkép. Sajnos a minket legjobban érdeklő részlet, a kőfejtő nyugati sarka meglehetősen elnagyolva van ezen a térképen ábrázolva. A térkép feltünteti az adott terület alappontjait, és magasságilag adott pontjait is. A Harcsaszáju barlang bemérését a 12255. számú városi sokszögponthoz végeztem, ennek magassága 212,12 m tszf. A Bagyura barlang beméréséhez a sokszögvonalat a Pálvölgyi barlang irodája mellett elhelyezett 204,46 m tszf. magasságu pontról indítottam.

A felszíni bemérésekhez valamint a barlangfelmérés egyes szakaszaihoz WILD T-0 busszolás tahimétert alkalmaztam, amelyet a BME. Felsőgeodézia tanszékétől kölcsönöztem. A műszer megbízhatósága elegendő pontosságúnak mutatkozott a mérések során. Távmérésnél a megbízhatóság ± 10 cm, a magasságkülönbségnél ± 1 cm, vízszintes szögmérésnél a koincidenciás leolvasó berendezés segítségével $\pm 4-5^\circ$ -es megbízhatóságú leolvasás biztosítható. A távméréshez 3 m-es centiméter osztású lécezt alkalmaztunk. Ahol már nem fértünk el a tahiméterrel, ez a Harcsaszáju barlang 10. mérési pontjától számítva befelé, ott függőkompasszt használtunk szögmérésre, megbízhatósága $\pm 20'$. A távolságokat 50 m-es kézi acélszalaggal mértük centiméteres megbízhatósággal. A dőlések mérésére fokbeosztású klinométert alkalmaztunk. A magasságkülönbségeket így is centiméteres megbízhatósággal számíthattuk. Az összes mérésnél a fordítávolságokat vízszintesen redu-

káltuk, hogy a térépet megszerkeszthessük. A barlangjáratok összhosszát mégis a járatok valódi hossza szerint adom meg az V. Ljuljanai kongresszus irányelveinek megfelelően.

A felszínen mit már említettem sokszögkeléssel határoztuk meg a barlangok bejáratainak a helyét. A két független sokszög vonalat egymáshoz csatlakoztattam egy általunk megjelölt ponton, de ez azóta már elpusztult. Különbözőben ezen álláspontokról a kőfejtő nyugati részének barlangnyílásait is bemértük, hogy a későbbi felméréseknél megszerkeszthetők legyenek az alaptérképre. A mérés technikájáról és a számítás módszeréről e helyen nem kívánok beszélni, idevonatkozó irodalom bőségesen van a Karszt és Barlang c. folyóiratunkban/.

A Harcsaszáju barlang 1.sz. pontját a bejárati küszöb-
be süllyesztett kampós szeg jelzi. Magassága: 217,37m.
A fixpontokat is így jelöltem meg ideiglenesen, amelyeket később a Szemlőhegyi barlangban alkalmazott hasonló jelekre fogok kicserélni.

A térképen a 10.sz. fixpontig tudtunk busszolás táh-
méterrel mérni, bár e pontig is akadtak nehézségek bőven.
A legtöbb gondot a műszer kellő megvilágítása okozta, ugyan-
is a mánestű miatt közelről nem lehetett belevilágítani.
A léccel is adódtak némi nehézségek, de egy colltok ki-segi-
tett minden bajból. A további mérések során a legtöbb kom-
plikáció a töréspontokat jelölő szegek beverésénél adódott.
Ugy segítettünk magunkon, hogy kőszifuróval furtunk helyet
a szögnek. Egy helyen, a Cseppkőkürtőnél függőszéssel vittem
le a pontot a továbbméréshez.

A helyszíni munkák legnépszerűtlenebb része a jára-
tok alarajzi metszetének és a szelvényeknek a felvétele
volt. A folyosók magasságát szemre becsléssel állapítottam
meg és így méteres nagyságrendű hiba is akadhat a nagyobb
szelvényeknél.

Hasonló módszert alkalmazva mértem fel segítőtársaim-
mal a Bagyura barlangot. A bejárati pont jegyzőkönyvi 9.sz.
pont, magassága 204,03 m tszf. Ez a pont fa cüvekkel állandó-
sított és jól el van rejtve illetéktelen kezek elől.

A két barlangot épp a térkép alapján sikerült még az
összesel összebontanunk, így egy barlangrendszer alkotnak.
Javasolt elnevezés és ez szerepel a térképlapon is:
HARCSASZÁJU-BAGYURA BARLANGRENDSZER.

A barlanrendszer vetületi hossza 194,5 m, valódi hossza 261,9 m. A valódi hosszak az alábbi távolságokból adódnak:

HARCSASZÁJU bg.		BAGYURA bg.	
Kopoltyu	43,3 m	Mellékágak	9,9 m
Főág	163,3 m	Főhasadék	26,6 m
Emelet	19,1 m		
<hr/>		<hr/>	
225,7 m		36,1m	

A barlangrendszer vertikális kiterjedése méreteihez képest jelentős, a bejárat és a Guillotine terem feneké között 40,8 m a szintkülönbség. A végpont valamivel magasabban van idáig a szintkülönbség a bejáratától 37,8 m. A mért pontok tengerszintre vonatkozó magassági adatait mellékletként a végén közlöm.

A barlangrendszerben megkíséreltem fotoszelvényezni a Maucha-Tóth féle elgondolás alapján. Sikerült néhány képet, használható fotoszelvénytis készítenem. A szelvényezéssel, mint tudományos diákköri témával is foglalkoztam, eredményét majd közzélni fogom.

A Harcsaszáju barlang leírása

A barlang első része már régóta, a kőbányászás idején is ismert volt. A század elején ismerték a többi részt is de ez később eltűnődött és részleges feledésbe merült. A barlang első leírását Bekey Imre Gábor adta meg a Turisták Lapjában 1913 máciusában. Már az ő idejében is sok gondot okozott a behulló kőtörmelék. Kessler Hubert doktor, neves barlangkutatónk még emlékezett a továbbvezető nyílásra, amelyet utmutatásai alapján bontottunk ki. 1963-64. telén végre néhány havi munka után megnyílt a szűkület és az ujráfeltárók kis csoportja átcusaszhatott rajta / Eggenhoffer P., Palánkai J., Tóth L., Vukov B./.

A barlangot 1967-ben lezártuk a látogatni óhajtó csoportok elől, mert miszeres cseppegésmérések folynak a barlangban a VITUKI megbízásából és támogatásával.

Ha belépünk a barlang 5-m-es bejáratán, impozáns látvány fogad, maga a HARCSASZÁJ impozáns ürege.

Lefelé ereszkedünk a törmelékes aljazaton, hátunk mögött hagyunk két kisebb járatot eléjük a KOPOLTYU-t. E szakasz DK-i ágából juthatunk le, egy omladékos szűkületen az alattunk húzódó Bagyura barlangba. A főágba visszatérve tovább ereszkedünk lefelé néhány méternyit, előtűnik a POCAKGYALU szűkülete. A szorító egyes helyein alig 30x50 cm-es, és a közepe táján enyhén meg is törrik. Kis termecskébe jutunk az átkuszás után a TRANBULIN-ba. Felfelé 6 m után cseppkővel bekérgezett omlásban végződik a járat. Óvatosan beleereszkedünk az alattunk tátongó mélységbe, egy csuszós, agyagos falon visszalépünk a NYEREG-ig, amely a PANNÓNIA FOLYÓSÓ tetejébe szorult kőtömb. Balkéz felé húzódva a fal mellett egy kis létra segítségével leereszkedünk a folyosó aljára. A DK-i irányban olás zárja el az utat. Ebbe az irányba húzódik a Bagyura barlang, amely mindössze 8 m távolságra van és még a kopogtatást is át lehet hallani. Északnyuguti irányba akadálytalanul vonulhatunk tova. Itt-ott cseppkővesedés figyelhető meg. Nemsokára másfél méternyit felhágva egy omladékra megpillanthatjuk barlangunk legszebb cseppkőképződményét a ZUHATAG-ot. Bőkey még vastag cseppkőszlopokról beszél e helyen, de ezeknek ma már csak a nyoma-it láthatjuk.

A Zuhatag után leereszkedve két ut közül választhatunk, vagy átraverzolunk a GÖDÖR felett, vagy megkerüljük a KERENGŐ-n. Harmadik lehetőségként felmászhatunk az emeleti ágba. Itt helyestük el a cseppegés mérőkészülékek egyikét. A kétszinre oszlás egy omlás következménye, mely igen régi keletű, mert az EMELET-en jelentős cseppkővesedés tapasztalható. A legszebb itt található cseppkővek egy kis termecskében vannak, ahova csak a vékonydongájuk férnek be. Pontosan a CSEPPKŐKÜRTŐ felett vagyunk. Ha visszatérünk a főág szintjére omlások között bujkálva jutunk a Cseppkőkürtőhöz. Mielőtt leereszkednénk érdemes egy pillantást vetnünk a kürtő mögötti fülkébe. Igen szép kalcitelért láthatunk, az egykori termálvizes tevékenység tanujeléről. A fülke bejáratánál helyestük el második cseppegésmérő műszerünket.

A barlangrendszer geológiai viszonyai

A barlangok geológiai, morfológiai tájegységet tekintve a Szépvölgyhöz tartoznak, annak egyik oldalvölgyének becsatlakozásánál a Pálvölgyi kőfejtőből nyílnak.

A mélyben az alpkőzet triász földolomít. Erre települt a szitén triász szaruköves mészkő, amely a Mátyás-hegyen felszínre is bukkan. A jurában és a krétában szárazulat volt a vidék. Az alsóeocén erőteljes süllyedéssel és transzgresszióval kezdődik, 200 m vastag nummulinás mészkőréteg szolgál bizonyossággal. A felsőeocénra a tenger mélysége csökkenőben van és bryozoás márgát hagy magután. Az eocén-oligocén határán keletkezett a budai márga rétegsora. Az oligocén végére a tenger véglegesen visszavomul, innét szárazulat a környék.

A kőzetviszonyok jelenleg az alábbi módon festenek: a fedőréteg, a vékony humusz alatt, agyagos köves márgához hasonló összlet. Alatta a Hármashatárhegy irányába egyre vékonyodó rétegben budai márgát találunk. Jól elkülöníthető az alatta fekvő bryozoás márgától. A réteghatár kb. 235 m tszf. magasságban húzódik. A bryozoás márgából kővületek is kipreparálhatók szépszámmal. A rétegek Ny-ÉNy felé 19-29° alatt dőlnek. A bryozoás márga és a nummulinás mészkő igen nehezen határolható el egymástól, de megállapítható, hogy réteghatáruk a Pannónia folyosó teteje táján húzódik.

A barlangok a tektonikának köszönhetik létüket. A törések fő iránya ÉNy-DK, míg a mellékirányok erre közel merőlegesek. Mindkét barlang egy ÉNy-DK csapású hasadék mentén fejlődött ki, tipikusan tektonikus eredetre vallanak a járatok típusai is. A mi területünkön a tektonikus mozgások szinte egyenes következménye az a termálvizes tevékenység. A törések és velük együtt a hőforrások kialakulása a pliocén végére, az ópleisztocén elejére tehető. A termálvizekből ásványos kiválások láthatók a barlangok falain: kalcit, barit, gejzirit stb... A gümbfülkék és az oldásnyomok is melegvizes tevékenységre utalnak. Boreókövek nincsenek egyik részében sem a barlangrendszernek.

A barlangok kitöltésére jellemző a barna barlangi agyag, amely igen sok kötőmellekkel keveredik helyenként. Aktív cseppkőképződés is tapasztalható a barlangrendszer számos pontján. Elhalt cseppkőképződmények csak a Harcsassáj közvetlen környékén találhatók.

A barlangok meteorológiai vizsgálatával még nem foglalkoztunk.

Hálás köszönetem szeretném ezuttal is kifejezni Varga Magdolna egyetemi tanársegéd, és Horváth János az MKBT speleokartográfiai szakbizottsága vezetője felé, akik tanácsaikkal és segítőkészségükkel felmérő munkámat messzemenően támogatták. Ugyancsak hálás köszönettel tartozom Dr. Kessler Hubertnak, aki volt szives függőkompassát rendelkezésemre bocsátani.

Köszönöm ifju barlangkutató barátaim segítségét, akik nélkül aligha készült volna el a térkép: Eggenhoffer Péter, Erdélyi Tibor, Majláth József, a Misslai testvérek és végül az öcsém, aki a rajzi munkálatoknál nyújtotta a legtöbb segítséget ifj. Vukov Konstantin.

A leíráshoz mellékelk egy alprajzi térképet, egy hosszmetsetet, és néhány fényképet.

A Speleokartográfiai szakbizottság már kapott a térképből és a komplett leírásból egy példányt fénykép mellékletekkel.

VUKOV PÉTER

FÜGGELÉK

A bemért pontok magassági adatai a tengerszintre
vonatkozólag

1.	217,37 m	8.	195,06 m	21.	176,52 m
1/a.	209,76	9.	194,41	22.	181,14
1/b.	209,93	10.	193,50	23.	180,56
1/c.	209,47	10/a.	194,95	24.	181,47
1/d.	206,19	11.	193,12	30.	196,73
1/e.	208,43	12.	193,82	31.	197,82
2.	204,55	13.	193,58	32.	198,91
2/a.	208,23	14.	190,23	33.	200,19
3.	202,00	15.	189,75	34.	198,22
3/a.	205,68	16.	183,26	Bagyura barlang	
4.	200,34	17.	185,47	9.	204,03
5.	193,85	18.	186,24	26.	198,79
6.	194,00	19.	185,46	27.	195,30
7.	194,46	20.	176,52	28.	196,77
				29.	198,59